

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ (ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ)
Γ' ΤΑΞΗ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ**

Κείμενο 1

Εγκώμιο της Φιλίας

Απόσπασμα από την επιστολή της Πηνελόπης Σ. Δέλτα, στο βιβλίο «Αλληλογραφία», βιβλιοπωλείο της ΕΣΤΙΑΣ, 2^η έκδοση, Αθήνα: 1997.

[...] Στα όσα μου γράφετε έχετε δίκιο. Η κοινωνικότητα του ανθρώπου, βαθιά ριζωμένη στη φύση του, ακόμα και τη ζωτική του φύση, επιτρέπει, κι απαιτεί, να γυρεύει βάλσαμο σε μεγάλους ψυχικούς πόνους, σε κάτι που να είναι απέξω του, είτε φίλος είναι αυτό, που να καταλαβαίνει και να πονεί, είτε ένα βιβλίο, μέσα στο οποίο μας ξεσκεπάζεται μια μεγάλη ψυχή, που να γνώρισε κι αυτή την οδύνη της ζωής. Οι σκέψεις των μεγάλων πεθαμένων είναι πάντα βολικότερες, συχνά και βαθύτερες. Δεν ξέρω όμως αν μπορεί τίποτε να μπει κοντά στο θέση του φίλου, του σύγχρονου, με τον οποίο ενώνει, έστω κι από μακριά, κοινότητα στη σκέψη και την αντίληψη.

Δε νομίζω όμως, και θα λυπούμαι, να ήταν το ξεσκέπασμα επικίνδυνο. Κάθε πληγής σκάλισμα πονεί, ίσως όμως καλύτερα να δίνει σ' αυτό αφορμή η παρουσία φίλου, και μου φαίνεται πως έπειτα μια καθαρότερη, αμιγέστερη εσωτερική γαλήνη, μπορεί να δώσει γέννηση σε κάποιο θαρρετότερο αντίκρυσμα των περασμένων και σε πραγματικότερους καρπούς για το μέλλον. Αφού ξεπονέσουν λίγο, και πάρουν καινούριο αίμα μέσα τους οι πληγές [...]

Κείμενο 2

Ε.Π. Παπανούτσος, Πρακτική Φιλοσοφία, σσ. 111-121, Εκδόσεις Νόηση, Αθήνα, 2008 (Διασκευή).

Η φιλία, δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο, έχει πανάρχαιους τίτλους ευγένειας. Την εχάρηκαν άνθρωποι εκλεκτοί, σε όλα τα γεωγραφικά και τα ιστορικά πλάτη της οικουμένης, και την εγκωμίασαν ποιητές, σοφοί, πολιτικοί με τον τρόπο του ο καθένας, αλλά όλοι με την ίδια συγκίνηση. Άλλωστε, εκτός από την καταγωγή της λέξης (που είναι κατευθείαν παράγωγο του κύριου για την «αγάπη» ρήματος: φιλείν), και μόνο το γεγονός ότι, για να τονίσουμε την εκτίμηση και την εμπιστοσύνη μας προς τα πιο οικεία

μας πρόσωπα, δηλώνουμε ότι τους θεωρούμε «φίλους», μαρτυρεί πόσο ψηλά η κοινή συνείδηση τοποθετεί τη φιλία.

Τι είναι η φιλία; «Εύνοια», φυσικά, όπως λέγει ο Αριστοτέλης· να έχεις, δηλαδή, καλές διαθέσεις απέναντι σ' έναν άνθρωπο, να αισθάνεσαι στοργή γι' αυτόν, να επιζητείς την συντροφιά του και να θέλεις την ευτυχία του· να είσαι εύνους προς κάποιον και αυτός εύνους προς εσένα· να υπάρχει ανταπόκριση, αμοιβαιότητα στα αισθήματά σας, να τον αγαπάς και να τον τιμάς κι εκείνος, επίσης, να σε αγαπά και να σε τιμά. Γι' αυτό, όσο τρυφερός κι αν είναι οι σχέσεις μας με τα άψυχα, δεν λέγονται φιλία. Όταν αγαπούμε ένα άψυχο πράγμα, αυτό που αισθανόμαστε δεν είναι φιλία.

Μπορούμε να διακρίνουμε τρία είδη φιλικών σχέσεων, κατά τον Αριστοτέλη: «διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν», «διά το αγαθόν». Στην πρώτη περίπτωση, συνδεόμαστε μ' έναν άνθρωπο, επειδή ο ένας μας είναι στον άλλο χρήσιμος (για τις υποθέσεις, τις ανάγκες, τη σταδιοδρομία, τις πολιτικές φιλοδοξίες μας κ.τ.λ.). Στη δεύτερη, διατηρούμε στενές σχέσεις μαζί του, επειδή μας προξενεί ευχαρίστηση (είναι διασκεδαστικός, έξυπνος συνομιλητής, επιδέξιος συμπαίκτης κ.τ.λ.). Και στις δύο περιπτώσεις, «αγαπούμε» τον άλλο κι εκείνος μας «αγαπά» όχι για την ανθρώπινη ποιότητά μας, επειδή, δηλαδή, είμαι εγώ αυτός που είμαι και είναι εκείνος αυτός που είναι (κατά το σώμα και την ψυχή, το ήθος, το πνεύμα), αλλά επειδή κάτι άλλο περιμένουμε απ' αυτόν και αυτός από εμάς, ένα κέρδος (υλικό ή ηθικό) ή μιαν απόλαυση (την τέρψη της ευχάριστης συναναστροφής).

Του τρίτου είδους ο φιλικός δεσμός είναι η τέλεια, η ουσιαστική και ακατάλυτη φιλία. Τον κάνω συντροφιά, τον τιμώ, τον αγαπώ, με κάνει συντροφιά, με τιμά, με αγαπά, όχι επειδή περιμένω απ' αυτόν ή εκείνος περιμένει από μένα ωφέλεια (με όλο που βέβαια και μπορώ και θα τον ωφελήσω, όπως και εκείνος επίσης, και μπορεί και θα με ωφελήσει), ούτε επειδή μου είναι ευχάριστος και του είμαι ευχάριστος (με όλο που πραγματικά αισθανόμαστε ευχαρίστηση ο ένας κοντά στον άλλο), αλλά επειδή, όντας ο καθένας μας αυτό που είναι, μοιάζουμε ο ένας στον άλλο –η ομοιότητά μας βρίσκεται στην ανθρώπινη αξία μας, στο υψηλό ποιόν της ανθρωπιάς μας. Η τέλεια, λοιπόν, φιλία είναι συνάντηση και δεσμός δύο προσώπων απάνω στον ίδιο ηθικό άξονα, στην ίδια αξιολογική κλίμακα. Θεμέλιο και εγγύηση της αγάπης τους είναι η «αρετή», και επειδή η αρετή είναι «κτῆμα ες αεί» του ανθρώπου, ούτε αλλοτριώνεται, ούτε φθείρεται· οι φιλίες που δημιουργούνται απάνω σ' αυτή τη βάση είναι σταθερές και μόνιμες, αδιάλυτες.

Φίλος είναι ο παραστάτης και σύμμαχος μας στον τραχύ αγώνα να υπάρξουμε, να σηκώσουμε το βάρος της ανθρωποσύνης μας, χωρίς να συντριβούμε ή να ευτελιστούμε. Όταν σε μια βαρυσήμαντη καμπή του βίου μελετούμε ή επιχειρούμε κάτι πολύ σοβαρό και επικίνδυνο, έχουμε ανάγκη από ένα καλόγνωμο σύμβουλο και αυστηρό κριτή, για να συζητήσουμε μαζί του ελεύθερα και χωρίς περιστροφές το

πρόβλημά μας. Ποιος μπορεί να είναι αυτός ο σύμβουλος και κριτής; Μπορεί το πρόσωπο τούτο να είναι άλλος εκτός από τον φίλο;

Κείμενο 3

Απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Σπύρου Πλασκοβίτη Η κυρία της Βιτρίνας, εκδ. Κέδρος, Αθήνα: 1990.

Όταν ο Νικίας Ζαβόλης έπιανε μια καινούρια ιδέα, το ‘βλεπες αμέσως στα μάτια του. Είχαν μια έξαψη, μια φλογίτσα μυτερή στη μέση της κόρης, σαν εκείνη της γάτας. Η Αγγελίνα το πρόσεξε πάλι σήμερα, πριν ακόμα ο ξενοδόχος καβαλήσει ανάποδα την απέναντί της καρέκλα με την ψηλή νησιώτικη ράχη και σέρνοντάς την έρθει έτσι πολύ κοντά στην Αγγελίνα κι ακουμπήσει το πηγούνι του στη ράχη της καρέκλας με μια έκφραση οικειότητας κι εμπιστοσύνης για την υπάλληλό του.

-Να, ότι είχα δίκιο που σου έλεγα πως μας χρειάζεται η μικρή! άρχισε. Εννοώ τη μουλάτρα του κυρίου Χαιρέτη. Σαν να το προαισθανόμουν... Αυτός, πιστεύω, θα είναι κι ο λόγος που της έγινες κολλητή αυτές τις μέρες – κάτι θα μάντεψες κι εσύ... ή κάνω λάθος; Καλά, καλά, μη με διακόπτεις! Έστω κι αν δεν είναι αυτός ο λόγος, η φιλία μας έρχεται στην ώρα της.

- Δεν ξέρω τι νόμισες, διαμαρτυρήθηκε η Αγγελίνα, αλλά δε μ’ αρέσει να μου μιλούν έτσι.

- Εντάξει, το παίρνω πίσω! Τότε λοιπόν; Θα υπάρχει κάποια άλλη εξήγηση που τα παράτησες όλα με την πρώτη, για ν’ αφοσιωθείς στη σοκολατένια κούκλα του κύριου κυβερνητικού. Μα δεν το λέω για να σε θίξω...

- Εσύ δε με παρακάλεσες;

- Κι έδειξες αμέσως τόση προθυμία! Φυσικό δεν ήταν λοιπόν να υποθέσω πως με είχες καταλάβει; Αν όχι, θα πρέπει να υπήρχε κάποιο δικό σου ενδιαφέρον, γιατί να σ’ ενοχλεί;

ΘΕΜΑΤΑ

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 15)

Καταγράψεις συνοπτικά τα τρία είδη φιλίας του Αριστοτέλη όπως παρουσιάζονται από τον συντάκτη του Κειμένου 1, σε 70-80 λέξεις.

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Ποια είναι, σύμφωνα με το Κείμενο 1, η ψυχική επίδραση της φιλίας, με ποια άλλη διαδικασία συγκρίνεται και γιατί υπερτερεί; (70-80 λέξεις)

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Να περιγράψεις με συντομία τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η νοηματική αλληλουχία ανάμεσα στην 3^η και στην 4^η παράγραφο του Κειμένου 2.

Ερώτημα 3^ο (μονάδες 10)

α) Να εντοπίσεις δύο παραδείγματα συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας στο Κείμενο 1 (μονάδες 2) και να εξηγήσεις την επικοινωνιακή τους λειτουργικότητα (μονάδες 2).

β) Τι πετυχαίνει ο δοκιμογράφος στο Κείμενο 2 με τα ερωτήματα που θέτει στην τελευταία παράγραφο (μονάδες 6);

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Να ερμηνεύσεις τα κίνητρα της φιλικής σχέσης για την οποία γίνεται λόγος στο Κείμενο 3, αξιοποιώντας τρεις κειμενικούς δείκτες. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σου, η επικαιρότητα των νοημάτων του κειμένου; (150-200 λέξεις)

ΘΕΜΑ 4 (μονάδες 30)

Ο Ε.Π. Παπανούτσος παρουσιάζει την φιλία ως «δώρο ακριβό και ευτύχημα σπάνιο». Ποια είναι η προσωπική σου άποψη για την αξία της φιλίας στη ζωή του ανθρώπου και ποια θέση έχει στην ζωή των νέων της ηλικίας σου; Με αφορμή την ανάγνωση του Κειμένου 2, στην τάξη σου, αποφασίζεις να απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα σε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στο προσωπικό σου ιστολόγιο. Το κείμενό σου να έχει έκταση περίπου 350 με 400 λέξεις.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

(Επισημαίνεται ότι οι απαντήσεις που προτείνονται για τα θέματα είναι ενδεικτικές. Κάθε άλλη απάντηση, κατάλληλα τεκμηριωμένη, θεωρείται αποδεκτή.)

ΘΕΜΑ 1 (μονάδες 15)

Ο Αριστοτέλης κατά τον συντάκτη, διακρίνει τη φιλία σε τρία είδη: τη φιλία για το όφελος, την απόλαυση και την αρετή. Στα δύο πρώτα είδη δεν υπάρχει ανιδιοτελής αποδοχή των ατόμων που συνάπτουν το φιλικό δεσμό αλλά αναμένεται κάποιο αντίκρισμα από αυτά. Αντίθετα, η τελευταία αποτελεί την τέλεια μορφή φιλίας, βασισμένη στην ομοιότητα, την αμοιβαία εκτίμηση και απόλυτη αποδοχή του «άλλου», ενώ παράλληλα στηρίζεται στην ύπαρξη ενός κοινού αξιακού κώδικα των δύο πλευρών. Επομένως, αυτά τα χαρακτηριστικά την καθιστούν σταθερή και αναλλοίωτη στο χρόνο. (84 λέξεις)

ΘΕΜΑ 2 (μονάδες 35)

Ερώτημα 1^ο (μονάδες 15)

Η φιλία είναι συνυφασμένη με την κοινωνικότητα του ανθρώπου που αποτελεί φυσικό χαρακτηριστικό του. Επιδρά καταλυτικά στον ψυχισμό του έχοντας θεραπευτικό ρόλο και προσφέροντας αδιέξοδα από τον ψυχικό πόνο. Πρόκειται για μια διαδικασία ανάλογη με την ανάγνωση ενός βιβλίου, καθώς και σε αυτήν την περίπτωση ένας ήρωας ενδέχεται να γνωρίσει την επίπονη πλευρά της ζωής. Ωστόσο, η σχέση με τον φίλο υπερτερεί, γιατί υπάρχει συνεκτικός δεσμός στη σκέψη και την αντίληψη.

Ερώτημα 2^ο (μονάδες 10)

Οι παράγραφοι 3 και 4 συνδέονται με σχέση προσθήκης. Στη θεματική πρόταση της 3^{ης} παραγράφου γίνεται η διάκριση των τριών ειδών της φιλίας. Ειδικότερα στις λεπτομέρειες της ίδιας παραγράφου αναφέρονται τα δύο είδη των φιλικών σχέσεων («διά το χρήσιμον», «δι' ηδονήν») και διευκρινίζεται η προσφορά τους στο άτομο με παραδείγματα. Η 4^η παράγραφος συμπληρώνει την προηγούμενη, αφού αναφέρεται στο τρίτο είδος («διά το αγαθόν») και επεξηγείται η αξία της με παραδείγματα. Οι δύο παράγραφοι αποτελούν έτσι την ευρύτερη ενότητα της διαίρεσης, η οποία ξεκινά από την 3^η παράγραφο και ολοκληρώνεται στην 4^η.

Ερώτημα 3^ο(μονάδες 10)

α) Παραδείγματα συνυποδηλωτικής χρήσης της γλώσσας στο Κείμενο 1 :

- να γυρεύει βάλαμο
- να δώσει γέννηση
- πραγματικότερους καρπούς για το μέλλον
- πάρουν καινούριο αίμα μέσα τους οι πληγές

Με τη χρήση της συνυποδήλωσης τονίζεται εναργέστερα ο θεραπευτικός ρόλος της φιλίας στον ψυχισμό του ατόμου. Η συντάκτρια της επιστολής απευθύνεται στο συναίσθημα, αποσκοπώντας στην πρόκληση συναισθημάτων και την αισθητική απόλαυση. Καθιστά το κείμενο ζωντανό και παραστατικό και του προσδίδει λογοτεχνική απόχρωση, όπως ταιριάζει σε επιστολή. Γίνεται πιο ενδιαφέρον στην ανάγνωση, αλλά και προκλητικό, καθώς η μεταφορική λειτουργία δημιουργεί ερέθισμα για προβληματισμό (το μήνυμα προβάλλεται με έμμεσο τρόπο και όχι πληροφοριακά).

β) Ο δοκιογράφος στο Κείμενο 2 με τα ερωτήματα που θέτει στην τελευταία παράγραφο:

- εκφράζει τη γνώμη του σε ερωτηματική μορφή και ολοκληρώνει το σκεπτικό της παραγράφου για τη συμβολή του φίλου στη ζωή του ατόμου
- ενδυναμώνει την επιχειρηματολογία του, αφού ισοδυναμούν με ισχυρή κατάφαση και στόχος του είναι η αποδοχή της άποψής του από τον αναγνώστη
- κεντρίζει και διεγείρει το ενδιαφέρον, καθώς τα ερωτήματα αποτελούν ισχυρό επικοινωνιακό μέσο
- κινητοποιεί τη σκέψη του αναγνώστη και μετά την ανάγνωση του κειμένου.

ΘΕΜΑ 3 (μονάδες 15)

Οποιαδήποτε άποψη διατυπώνεται από τους/τις μαθητές/-τριες θεωρείται αποδεκτή, εφόσον μπορεί να συσχετιστεί/ τεκμηριωθεί με στοιχεία/ χωρία του κειμένου, χωρίς να δίνεται με τρόπο αυθαίρετο.

Τα κίνητρα της φιλικής σχέσης που περιγράφεται στο απόσπασμα είναι ιδιοτελή και απορρέουν από το συμφέρον των ηρώων, καθώς η έγχρωμη κοπέλα με την οποία συνδέονται φιλικά είναι η αγαπημένη ενός μέλους της κυβέρνησης και προφανώς καλού πελάτη του ξενοδοχείου.

Κειμενικοί δείκτες: Ο διάλογος ανάμεσα στον Νικία Ζαβόλη και την Αγγελίνα, η μεταφορά και η παρομοίωση (το 'βλεπες αμέσως στα μάτια του. Είχαν μια έξαψη,

μια φλογίτσα μυτερή στη μέση της κόρης, σαν εκείνη της γάτας), **ειρωνεία** (- Κι έδειξες αμέσως τόση προθυμία! Φυσικό δεν ήταν λοιπόν να υποθέσω πως με είχες καταλάβει; Αν όχι, θα πρέπει να υπήρχε κάποιο δικό σου ενδιαφέρον, γιατί να σ' ενοχλεί;) κ.ά.

Τέλος, ο μαθητής/ η μαθήτρια, ανάλογα με τα βιώματα που συνιστούν τον παραστατικό του/της κύκλο και τον βαθμό αναγνωστικής ανταπόκρισης, μπορεί να τοποθετηθεί ως προς την επικαιρική διάσταση του θέματος του Κειμένου 3.

ΘΕΜΑ 4 (30 Μονάδες)

Τίτλος: Η φιλία ως διαχρονική αξία

Πρόλογος

Αφορμή του άρθρου από την ανάγνωση του κειμένου 1. Αποδοχή της άποψης του Ε.Π. Παπανούτσου: η φιλία είναι πράγματι ένα «σπάνιο ευτύχημα». Ορισμός της φιλίας όχι ως απλή κοινωνική υποχρέωση, αλλά ως υπαρξιακή ανάγκη.

Ερώτημα α'

Η προσωπική μου άποψη για την αξία της φιλίας

- **Συναισθηματικό στήριγμα:** Ο φίλος προσφέρει ασφάλεια και αποδοχή, λειτουργώντας ως καταφύγιο στις δυσκολίες.
- **Αυτογνωσία και εξέλιξη:** Μέσα από τον «άλλο εαυτό», ανακαλύπτουμε τις δικές μας πτυχές και βελτιωνόμαστε ηθικά (φιλία «διά το αγαθόν» παραπομπή στον Αριστοτέλη ή στο κείμενο Παπανούτσου).
- **Ανιδιοτέλεια:** Η αληθινή φιλία δεν αναζητά αντάλλαγμα, γεγονός που την καθιστά την πιο αγνή μορφή ανθρώπινης σχέσης και επαναφέρει την πίστη στην αξία του ανθρώπου και στην πραγματική του φύση.

Ερώτημα β'

Η θέση της φιλίας στη ζωή των νέων σήμερα

- **Η «επιλεγμένη οικογένεια»:** Στην εφηβεία και τη νεότητα, οι φίλοι γίνονται το κύριο σημείο αναφοράς, αντικαθιστώντας συχνά το οικογενειακό περιβάλλον στην κατανόηση προβλημάτων.
- **Κοινωνικοποίηση και ταυτότητα:** Μέσω της παρέας, ο νέος διαμορφώνει την προσωπικότητά του και μαθαίνει να συνυπάρχει.
- **Η πρόκληση των Social Media:** Η διάκριση ανάμεσα στους «ψηφιακούς φίλους» (επιφανειακές σχέσεις) και στους ουσιαστικούς δεσμούς που απαιτούν φυσική παρουσία και αλήθεια.

Επίλογος – Συμπέρασμα

Η φιλία απαιτεί προσπάθεια, χρόνο και ειλικρίνεια για να διατηρηθεί. Προτροπή προς τους συνομήλικους να επενδύουν σε ποιοτικές σχέσεις που αντέχουν στον χρόνο, πέρα από αυτές που διατηρούν μέσω της οθόνη του κινητού τους.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΘΕΜΑΤΩΝ,

ΜΑΣΤΟΡΑΚΗ ΑΣΠΑΣΙΑ,

ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

ΚΥΚΛΟΣ